

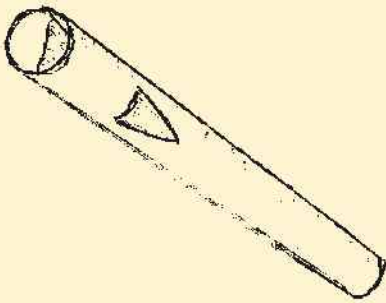
Játék erdőn, mezőn

A letűnt gyermekvilág – aminek én is részese voltam – játékeit nem az üzletekben vásárolt játékszerek jelentették, hanem a felnőtt környezet utánzása, a természet adta anyagok felhasználása. Ezek a játékok rendkívüli módon fejlesztették a gyermekek alkotóképességét, kezűgyességét, növelték fantáziájukat.

A babák, a lovacsák többsége házi készítésű volt. A szülő és a gyermek, a nagyobb és a kisebb testvér közti kapcsolatot, szeretetet mélyítette, elkészítése foglalkozást adott a gyermeknek.

Fűzfasíp, doromb

Tavasszal, amikor a fűzfában megindul a nedvkeringés, levágnak egy ágat. Ezen a héjat addig csavargatják, amíg megszabadul a fás résztől, vagyis „guvad”. A lehúzott héjba a szélétől kb. 2 cm-re háromszög alakú rést vágunk. A héjból kihúzott gömbölyű fás részből egy darabot visszadugnak a síp alsó részébe. A felső részbe is tesznek egy dugót, amely a kivágott résig ér. Ebből hosszában kihásítanak egy vékony szeletet, hogy fűjaskor a levegő behatolhasson felette a sípba. A síp csak addig szól, amíg nedves. Ha megszárad, vízbe kell mártani, vagy újat guvasztani.

Ugyanígy készül a doromb, de ennél nem teszik vissza a fás részt, csak a héj felső végét megkaparják és meglapítják. Mély, zengő hangot ad fűjaskor.

Sárpuska

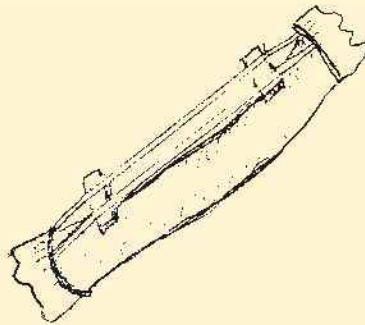
Az eső utáni agyagos sár csodálatos játékanyag. Meztláb lehetett benne tapcsikolni. A sárpuskához való fél marék sarat jól meggyúrták, majd fészket vájtak bele. Belső fenekét nyállal simára dolgozták. Érdekesebb volt, ha belekiabáltak: *Kukukkmálé*. Majd szájával lefelé fordítva, sima, kemény tárgyra, lapos köre rácsapták. A levegő hatalmas pukkanással vágódott ki a sárpuska közepén. Lehetett újramezdeni. Az volt a nyertes, akié a legnagyobbat szólta.

Zörgő

A liba gégéjét a levágás után nem dobták el, hanem megmosták, és apró kukoricaszemeket dugtak bele. A két végét összekötötték, majd megszáritották. Zörgő lett belőle kis gyermekek számára.

Kórémuzsika

A kukorica kóróját ősszel learatták. A tél folyamán a mi kertünkben is voltak kórékalangyák. Ebből sok játékot lehetett készíteni. A két íz közötti sima részt levágták. A homorú oldalán van egy hosszanti mélyedés, ennek két szélén kiemelkedő héj. A héjat felhasították, alája két kis fűcskát, pallócskát dugtak, az így keletkezett húrokon ugyanilyen hegedűvel muzsikáltak. A vonót előbb meg kellett nyá lazni.

Szajkófogó

Ugyanilyen kóréból ügyes kis ládaformát készítettek. Nálunk a bátyám volt nagy mestere. Dróttal vagy kendermadzaggal összekötözte az előzőleg vékony lécre szegezett kórékat. Volt alja, négy oldala és felemelhető teteje. A kis kalitkába kukoricacsövet erősített. A tetőt felemelte, kitámasztotta, de a támasztékra hosszú zsinógot kötött. A szajkó bizonyos idő után belement, a lesben álló meghúzta a támasztékot, a szajkó bent szorult. Úgy tudom, inkább a szép, lilás színű tollazata érdekelte a fiúkat. Ezt kis kalapjukba tűzték. Utána elengedték a madarat, de nagy volt a siker öröme.

Bodzafa puska

A bodzafa két bütyök közötti részét levágták, dróttal, pálcával a belét kinyomták. Mogyorófa ágából kis pumpát faragtak, ami a csőszerű bodzaágba belefért. Csepüből gömbölyű golyót készítettek. Vízzel vagy nyállal jól összenyomkodták. Egy dugót az alsó végébe, a másikat a felső végébe helyeztek el. Ezt a pumpával benyomták, így a közből szorult levegő nagy pukkanással kinyomta az alsó du-

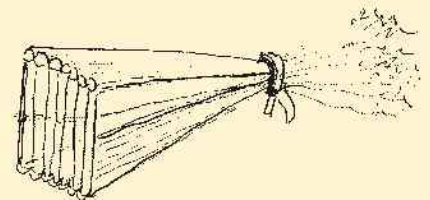
gót. Ha jól zárt a puska, akkor lehetett vizet szívatni vele, és vízipuskást játszani.

Kisostor

Kendertilolás idején a falusi legényke legáltalánosabb játékszere a kisostor volt. Ilyenkor mindig akadt használatlan kóc, ezt összefonták. Az apa kis nyelet faragott neki, az anya piros gyapjúfonalból készített bojtot kötött rá. Lehetett vele csattogtatni, vagy hajtani a kis csikót.

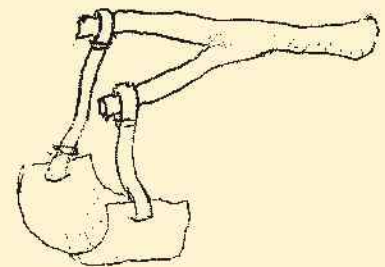
Békaháló

Nyáron, szénacsinaláskor a felnőttek délen pihentek, a gyermekek játszottak. Az útilapu virágjának a szárából vagy a tóparti kákából békahálót fontak. Ujjaik között átdugtak három szál útilapuszárat, majd erre a tenyér felőli részen keresztbe fektettek egyet. A három szálat a keresztbe fektetetten áthajlították. A továbbiakban ezt a szélen levő két szárral folytatták, mindig új lapuszárat helyeztek a régi mellé. Ha szélesre fonták, akkor a kézzől leemelték, a szárait összekötötték. Hogy valaki békát fogott volna vele, arról nem tudok.

Parittyá

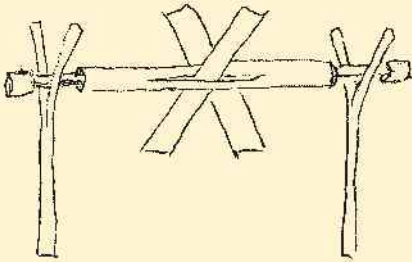
Kiválasztunk egy kétágú kis fát, olyan araszos nagyságút, majd mindkét ágához jó szorosan két egyforma gumiszalagot erősítünk. A gumiszalagok másik végét bőrdarabbal fogjuk össze. Aztán sima kavicsot teszünk a bőrdarabba, meghúzzuk, a lövedék elrepül. A jól célzó el is találja a célt, ami rendszerint veréb, de lehet ablaküveg is.

Vízimalom

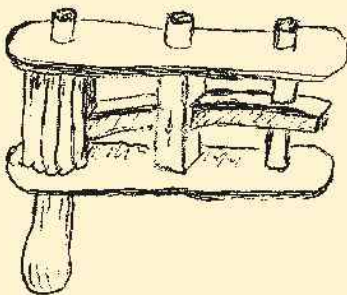
Tavaszi hóolvadáskor felnőttek vagy ügyesebb gyermekek segítségével gyak-

ran készültek kis vízimalmok. Amikor a „sáncban a hóvíz könnyű hajót visz”, a gyors vizű sáncok vagy kis csermelyek fölé két ágasfát vertünk a földbe. Erre helyeztük hosszant a fűzfavesszőből készült tengelyt, amelyet előzően átszúrtunk egy darab kukoricakórén. Abba lécecskéket illesztettünk, lapátszerűen. A víz hajtotta, a gyermekek óráig gyönyörködtek benne.

Kereplő

Egy henger alakú fa egyik felét meghagyják nyélnek, a másik részt, kb. araszosat, fogazottan faragják. Az utóbbi részt téglalap alakú keretbe foglalják. A keret két oldalán levő részhez egy lemezt erősítenek, amely súrolja a fogazott részt. Forgatáskor erős, kereplő hangot ad. A gyerekek ezzel riogatták a búzát elverő verebeket.

Szórlabda

A marhák tisztántartásánál, kefélésénél a vakaróból kivert tehénszört összegyűjtötték, meleg vízben megáztatták, majd összegyömösölték. Nagyon jól összeállott, tömör szórlabda lett belőle. Remekül lehetett vele dobálózni. Néha a levágott tehén gyomrában találtak már eleve összegyűlt szórlabdát.

Gólyaláb

Az esős, sáros, latyakos őszykőn a gyermekek gólyalábat kötöttek lábbelijükre. Néha iskolába is ezzel mentek. A gólyaláb egy hosszú lécs, amelyre középtájon egy rövid lécdarabot erősítettek keresztben, a talp alá. A lábfejet kengyelszerűen, madzaggal vagy szíjjal odaerősítették. Aki a lécs felső felét fogva, egyensúlyozva megtanulta a járást, óriásnak érezte magát, bár az is megtörtént, hogy elhasalt. Az iskolába gólyalábon érkezőknek nem kellett falapockával letakarítani a sáros bakancsát.

Hinta

A hinta a csűr, vagy szín bejárata fölé, gerendára szegzett kötél vagy láncc. Erre ülökének kétoldalt kicsit bevágott deszkát helyeztek. Aki egymagában hintázott, az lábbal kihajtotta magát. Ha többen voltak, akkor a soron levőt a társai hátulról meglódították. Az egyenlő arányú részvételt ilyenkor mondóka biztosította.

Lipinka

Lapos, sima deszkát átfektettek egy gömbölyű rönkőn. Két gyermek a két végére ült, s hol az egyik, hol a másik emelkedett a magasba. A földet érő a lábával mindig fellökte magát.

Pike

Két végén hegyesre faragott lécdarab, amelynek ütője egy 50–60 centiméternyi lécs, vagy faragott lapos ütő. A pikét hegyreütéssel kellett elütni, akkor felugrott, majd egy újabb ütéssel a levegőben továbbbűtötték. Az elütött pike távolságát léccel mérték meg. Ha a játékosok közül valamelyik a levegőben nem találta el, nem tudta elütni, az kiesett a játékból.

Szánkó, hintaló

Ma is kedves gyermekjátékok, csak régen az apák faragták. Télen a legkedvesebb játékeszköz a kis szánkó, melyet hajlított állal, lécezett ülőrészsel készítettek. Egész télen húzták, tolták, repültek vele.

Az ügyes kezű ember még tömör fából is faragott hintalóvat. A talpát hajlított lécből szegezte rá. Az ilyen hintaló nemzedékeket kiszolgált. Nálunk édesapám faragta a bátyámnak, még az én gyermekeim is lovagoltak rajta.

Kövecsezés

Ez a szórakoztató, de az ügyességet nagyban fejlesztő játék már elveszítette varázsát. Nemzedékek tanulták egymástól, akárcsak a többi játékot. Főleg kislányok játszották. Öt egyforma lópatkósarok vagy báránycsont-forgó kellett hozzá, de jó volt a patakából szedett egyforma kavics. Lehetett cserépdarabból is, érdes, vizes kővön dörzsöléssel négyzetgúré formálva. Ezt szerettük a legjobban. Az első játékos szétterítette a kavicsait. Egyet felvett, fél kézzel feldobta, de olyan gyorsan, hogy az utána felkapott kavics mellé a feldobottat is kifogja. Ismét felkapott egyet, majd feldobta. Ezt addig folytatta, amíg mind az öt kő a kezében volt. Ez az első osztály. A második, harmadik, negyedik abban különbözött, hogy egyszerre kettőt, hármat vagy négyet kellett felkapni. Az ötödik osztályban egyszerre felkapta az öt követ és a kézfej hátával kellett kifogni, majd a keze hátáról feldobva tenyérrel kellett elkapni. Aki elhibázta a dobást, át-

adta a helyét a következőnek, és várt, amíg ismét sorra kerül. Játshatta két gyermek is.

Állatok

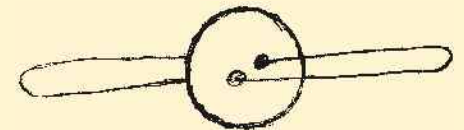
A fiúk inkább állatokat formáltak. Ősszel a nagy, sárga uborkáknak lábakat szúrtak pálcikából, tőgyet gyufaszárból, szarvat ágacskákból. Kész volt a tehén. Lehetett ezt pityókából is. Disznócsordát makkból, egresből. Ezeknek kerítést fontak, hogy ne tekeregjenek el. Jó volt ide a hosszú szárú fű, venyige. Az udvar sarkában körbekerítettek egy kis területcskét, egyes pálcákat szúrtak köréje, s azokat összefonták a gyepűből hozott vékony venyigével. Én gyermekkoromban arankával (fecskefonal) fontam körbe.

Karikázás

A szekérkerék használhatatlan ráfja volt a karika. Lehetett rozsdás, lyukas, csak kerek legyen, és jól menjen. A karikát egyenes, vékony pálcával hajtották. Az volt a lényeg, hogy a karika ne dőljön el.

Surrogató

Télen a gyermekek bekerültek a házba. Kis fakorongot két helyen átfűrtak, zsineget húztak bele, és végeit összekötötték. A zsineget két ujra akasztva sokszor megforgatták maga körül, majd többször szét-húzták. Saját lendületétől mindig újrasodródott és surrogó hangot adott. Lehetett nagyobb méretű gombbal is ugyanezt művelni.

Csusza disznópajta

Amikor télen az öregek fejtették (morzsolták) a kukoricát, a gyermekek a csuszájából mindenféle építményt készítettek. Két csuszát egymással szemben a földre helyeztek, a következő kettőt föléje, de keresztben, hogy az egyik csusza vastagabb vége a másik vékonyabb vége fölé kerüljön. Az építés folytatódott a gerendából rakott disznóólak, vagy boronaházak mintájára. Ezalatt a nagypapa bizonyosan mesélt is.

Annyi öröm volt a házilag készített játékokban, amennyi öröm belefért egy kisgyermek szívébe.

Jakab Rozália